

Samenvatting Evaluatie DIV

Rijden onder invloed van drugs deel 2: onderzoek naar de werkprocessen en speekseltester, condities rondom opslag en transport van bloed en informatieopslag

Mei 2019

Manja Abraham

mabraham@dsp-groep.nl

06-47214030

Oberon Nauta

onauta@dsp-groep.nl

06-41464480

Marga van Aalst

mvanaalst@dsp-groep.nl

06-15081010

Dit onderzoek is uitgevoerd door DSP-groep, in opdracht van het Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum (WODC) van het ministerie van Justitie en Veiligheid.

© 2019, WODC, ministerie van Justitie en Veiligheid, auteursrechten voorbehouden.

Inhoud

Samenvatting	4
1 Aanleiding onderzoek	4
2 Probleemstelling	5
3 Aanpak onderzoek	5
4 Proces van testen op drugs in het verkeer	6
5 Eisen voor opslag en transport van bloed	13
6 Benodigde informatie voor evaluatie van de wet	13
7 Conclusies	15
8 Vervolg	16

Samenvatting

1 Aanleiding onderzoek

Per 1 juli 2017 is artikel 8 van de Wegenverkeerswet uitgebreid met lid 5 om het rijden onder invloed van drugs beter aan te pakken. Dit kan bijdragen aan het vergroten van de verkeersveiligheid. De wetswijziging voorziet onder andere in een instrumentarium waarmee politie en justitie het gebruik van drugs eenvoudiger kunnen vaststellen. Daarmee is de politie bevoegd om verkeersdeelnemers te testen op drugsgebruik door middel van een speekseltester en door onderzoek van de psychomotorische functies en oog- en spraakfuncties (middels een psychomotorische test oftewel PMT).¹ Bij een positieve uitslag op de speekseltester of PMT volgt een bloedonderzoek. Als op basis van het bloedonderzoek de concentratie drugs boven de bij AMvB vastgestelde grenswaarde blijkt te liggen of bij gecombineerd gebruik van drugs of van één of meer drugs en alcohol boven de daarvoor vastgestelde grenswaarde uitkomt, is er sprake van een strafbaar feit.

Bij de behandeling van het voorstel voor de wetswijziging in de Tweede Kamer hebben diverse partijen gevraagd om een evaluatie van de nieuwe wet. In antwoord daarop heeft de minister van Veiligheid en Justitie toegezegd de wet vijf jaar na de wetswijziging te evalueren (Handelingen Tweede Kamer, 32859, nr. 28, p. 20). Met oog op deze evaluatie heeft in 2015 en 2016 een onderzoek plaatsgevonden om de stand van zaken te beschrijven vóór de inwerkingtreding van de wet en de inzet van de speekseltester (Abraham en Nauta, 2017, DSP-groep). Het Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum (WODC) van het ministerie van Justitie en Veiligheid (JenV) heeft op aanvraag van het Directoraat-Generaal Politie (DGPol) en het Directoraat-Generaal Rechtspleging en Rechtshandhaving (DGRR) DSP-groep opdracht gegeven tot het uitvoeren van een onderzoek naar de situatie ná de inwerkingtreding van de wetswijziging. Daarnaast dient dit onderzoek zicht te geven op de vereisten voor opslag en transport van bloedmonsters en dient te worden ingegaan op benodigde dataverzameling met het oog op de verplichte evaluatie vijf jaar na inwerkingtreding van de wet.

¹ In de wet wordt gesproken van onderzoek van de psychomotorische functies en oog- en spraakfuncties. In het rapport houden we de naam aan voor de inmiddels gestandaardiseerde test die daarvoor wordt gebruikt: de psychomotorische test ofwel PMT.

2 Probleemstelling

Het onderzoek kent de volgende drieledige probleemstelling (hoofdvragen) die vervolgens zijn uitgewerkt in onderzoeksvragen:²

- A. Hoe verloopt het proces van het testen op drugs in het verkeer?
- B. Welke eisen dienen aan opslag en transport van bloed, afgenomen in het kader van een drugstest, te worden gesteld opdat de afbraak in de hoeveelheden stoffen er niet toe leidt dat de uitslag onterecht beneden de grenswaarden van de geteste drugs komen te liggen?
- C. Welke informatie is voor de evaluatie van de wet over vijf jaar nodig en wordt deze informatie in de huidige praktijk verzameld en opgeslagen?

3 Aanpak onderzoek

Om de onderzoeksvragen te beantwoorden, zijn verschillende methoden van onderzoek ingezet: literatuur en dossieronderzoek, interviews met ketenpartners en externe experts, een enquête onder politiemedewerkers, registratieanalyses van politie, Nederlands Forensisch Instituut (NFI) en openbaar ministerie (OM) en dossieronderzoek binnen het bedrijfsprocessysteem van de politie. Hieronder beschrijven we de bevindingen aan de hand van de onderzoeksvragen en trekken we de conclusies van het onderzoek.

Bij lezing van de bevindingen is het van belang te benadrukken dat de implementatie van het nieuwe te evalueren werkproces op het moment van onderzoek nog gaande is. Daarbij heeft een tijdelijke aanpassing van het werkproces plaatsgevonden. Dit heeft geleid tot uitstel van een deel van het veldwerk. Het veldwerk heeft zodoende plaats gevonden vanaf het najaar van 2017 tot en met eind 2018.

Vanwege de nog lopende implementatie op het moment van onderzoek is sprake van een momentopname. Bovendien kunnen resultaten op het moment van publicatie van het rapport deels achterhaald zijn. Ook na 1 januari 2019 - buiten de scope van dit onderzoek - is een aantal wijzigingen in het werkproces voorzien (opslag en transport van bloed door politie, rol van het NFI en werkprocessen andere laboratoria).

² De probleemstelling en onderzoeksvragen zijn voorafgaand aan het onderzoek geformuleerd door het WODC in samenspraak met de aanvragers van het onderzoek (DGRR en DGPol).

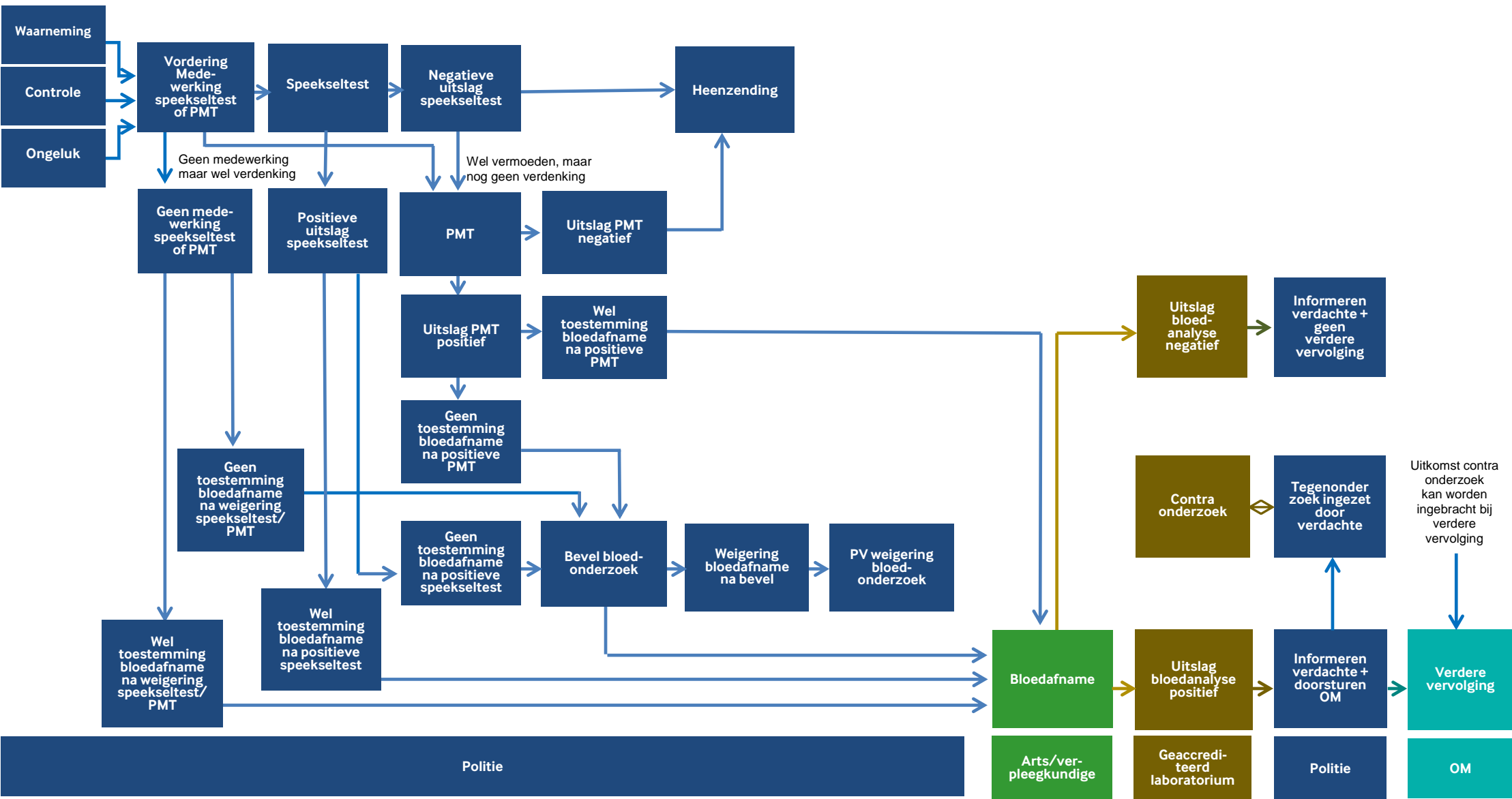
4 Proces van testen op drugs in het verkeer

De hoofdvraag *hoe verloopt het proces van het testen op drugs in het verkeer* beantwoorden we aan de hand van onderstaande onderzoeksvragen.

Lopen alle stappen in het proces zoals ze onder de nieuwe wet geacht worden te verlopen bij de testen (speekseltest en PMT) door de politie, bij het bloedonderzoek en het tegenonderzoek?

De wetswijziging van artikel 8 WWV 1994 ziet op een aantal onderwerpen. De belangrijkste zijn de introductie van grenswaarden waarboven het gebruik van negen aangewezen drugs in het verkeer strafbaar is gesteld, de grondslag voor het gebruik van de speekseltester en PMT en de beschrijving van het proces van vermoeden tot bewijsmiddel. De aangewezen drugs zijn: amfetamine, methamfetamine, MDMA, MDEA, MDA, THC (cannabis), cocaïne, heroïne/morfine en GHB. De wetswijziging is verder uitgewerkt en geconcretiseerd in bijbehorende Besluit en Regeling alcohol, drugs en geneesmiddelen in het verkeer.

Figuur 1: schematische vereenvoudigde weergave van de opsporing en vervolging van drugsgebruik in het verkeer

Het proces kent verschillende stappen. Het is een ketenproces waarin politie, NFI/laboratoria en het OM elk hun rol kennen in de handhaving, opsporing en vervolging. De verschillende stappen voor het testen op drugs in het verkeer staan weergegeven in voorgaand figuur. (In dit onderzoek blijft het bestuursrechtelijke traject van de aanpak van drugs in het verkeer buiten beschouwing.)

Op dit moment voldoet het verloop van de werkprocessen op hoofdlijnen aan datgene wat onder de nieuwe wet geacht wordt. Wel is er een aantal onderdelen waarbij dat (nog) niet het geval is. We bespreken de afzonderlijke onderdelen hieronder aan de hand van onderzoeksvragen. Merk daarbij op dat op onderdelen nog steeds doorontwikkeling en nadere uitwerking plaatsvindt, waardoor er nog geen sprake is van een uitgekristalliseerde situatie.

Speekseltester

Voeren de betrokken actoren de stappen uit zoals afgesproken? Wat loopt goed en minder goed?

Op het moment van onderzoek (2018) voldoet het verloop van het werkproces ten aanzien van de speekseltester op hoofdlijnen aan datgene wat afgesproken is: de politie zet speekseltesten in om aanwijzingen voor drugsgebruik in het verkeer te verkrijgen, zowel bij een vermoeden op rijden onder invloed, maar ook zonder dat er een vermoeden is. Dit is conform de wet, hoewel de werkinstructie niet aanstuurt op dat laatste (inzet zonder vermoeden).

Nog niet alle betrokken medewerkers van de politie maken gebruik van de speekseltesters: de nieuwe werkwijze is nog niet in alle eenheden geïmplementeerd en ook de prioriteit die wordt gegeven aan drugs in het verkeer verschilt per regio/team. Verder is er een tijdelijke aanpassing van het werkproces geweest waarbij alleen bij zware verkeersongevallen en (aantoonbare) drugszaken is overgegaan tot het inzetten van de speekseltester en aanvraag voor bloedanalyse. Deze tijdelijke aanpassing is gedaan omdat het NFI het aantal gevraagde bloedanalyses op dat moment niet aankon (zie ook bloedanalyse).

Het merendeel van de betrokken politiemedewerkers heeft echter ervaring opgedaan met het nieuwe werkproces. Deze politiemedewerkers zijn doorgaans content met de speekseltester. Het is een eenvoudig instrument om een vermoeden van drugsgebruik te kunnen vaststellen. Wel zijn nog enkele praktische verbeterpunten genoemd, met name ten aanzien van het gebruikersgemak, de snelheid en de bewaarcondities van de tester.

Hoeveel personen hebben op vordering van de politie speeksel afgestaan door middel van een speekseltester?

Op basis van dit onderzoek is geen helder beeld verkregen van het aantal personen dat speeksel heeft afgestaan of het aantal ingezette speekseltesters. Wel is er inzicht in het aantal politieregistraties van Rijden onder invloed van drugs/medicijnen (D20), dat in 2018 bijna 6.000 bedraagt. Dit aantal kan worden gezien als een ruwe benadering (en ondergrens) voor het aantal ingezette speekseltesters en PMT's.

Wat was de concrete aanleiding van de verdenking van mogelijk drugsgebruik?

Vermoedens van rijden onder invloed van drugs worden vooral verkregen door afwijkend rijgedrag bij dynamische controles, afwijkend gedrag van de bestuurder, en druggerelateerde voorwerpen en geur in de auto. Daarnaast wordt ook aan de hand van uitslagen van de speekseltester en PMT een vermoeden vastgesteld (en direct bevestigd).

Hoe vaak weigerde de verdachte de speekseltest?

De meeste verdachten werken zonder problemen mee waar een bevel is gegeven mee te werken aan een speekseltest. In de enquête geven politiemedewerkers aan dat 5% van de verdachten de speekseltest weigerden.

Hoe vaak lukte de speekselafname door de politie niet en wat waren de redenen hiervan?

Op basis van dit onderzoek valt geen uitspraak te doen over het aantal mislukte speekseltesten. Mislukken gebeurt volgens respondenten een enkele keer en kan gebeuren door met name problemen met het aflezen van de resultaten of bij een droge mond van de verdachte waardoor er beperkt speeksel beschikbaar is voor een test. Na een mislukte speekseltest kan alsnog een PMT worden afgenomen.

Welke uitkomsten heeft de speekseltester opgeleverd?

Op basis van dit onderzoek kan een benadering worden geven van het aantal positieve speekseltesten, maar niet over het aantal negatieve uitslagen. Uit politieregistraties valt te becijferen hoe vaak aan een registratie een positieve uitslag van een speekseltester ten grondslag lag. Dit zijn, in 2018, naar schatting op basis van beperkt dossieronderzoek circa 5.400 testen met positieve uitslag (betrouwbaarheidsmarges in acht genomen).³

PMT

Voeren de betrokken actoren de stappen uit zoals afgesproken? Wat loopt goed en minder goed?

Naast de speekseltester kan de politie ook door middel van een PMT een vermoeden van het gebruik van drugs vaststellen. In de praktijk zetten politiemedewerkers de PMT in om een vermoeden op drugsgebruik te bevestigen, wanneer de speekseltester geen drugsgebruik aanwijst (negatieve uitslag of door mislukte test), er geen speekseltester beschikbaar is of als er een (andere) voorkeur is van de opsporingsambtenaar om een PMT in te zetten. Dit is conform afspraak en wet. Daarnaast zet de politie ook losse elementen van de PMT in (ook aangeduid als PMT-kenmerken), om een eerste indicatie te krijgen of bijvoorbeeld een speekseltester moet worden ingezet.

Politiemedewerkers geven in interviews en in de enquête aan dat de PMT een extra administratieve slag vraagt en hebben het idee dat de test subjectief is (dit ondanks dat de PMT bij goed gebruik een gevalideerd instrument is). De respondenten geven aan de losse PMT-kenmerken bruikbaar te achten om een snelle

³ Uitgaande van een 95% betrouwbaarheidsinterval en het aantal dossiers waarin de uitslag van bloedonderzoek bekend is (73), ligt het daadwerkelijke aantal naar schatting tussen de 4.670 en 6.130.

eerste indruk te krijgen van mogelijk drugsgebruik. De term PMT wordt door politiemedewerkers zowel gebruikt voor de (complete) gevalideerde test als de losse PMT-kenmerken.

Hoe vaak heeft de politie de psychomotorische en de oog- en spraakfuncties onderzocht omdat er een vermoeden was van drugsgebruik?

Op basis van dit onderzoek valt geen uitspraak te doen over het aantal ingezette PMT's. Wel blijkt uit de enquête onder politiemedewerkers dat de PMT aanzienlijk minder vaak wordt ingezet dan de speekseltester om het vermoeden op drugsgebruik vast te stellen.

Waarop was het vermoeden gebaseerd?

Vermoedens van rijden onder invloed van drugs waarbij een PMT wordt ingezet, wijken niet af van die van gevallen waarbij een speekseltest wordt ingezet. Vermoedens worden vooral verkregen door afwijkend rijgedrag bij dynamische controles, afwijkend gedrag van de bestuurder, en druggerelateerde voorwerpen en geur in de auto.

Hoe vaak is naast de PMT tevens de speekseltester gebruikt?

Het gebruik van zowel de PMT als de speekseltester komt vrijwel niet voor. Er is in de enquête door één respondent aangegeven dat eerst een speekseltest is ingezet en vervolgens, na het mislukken daarvan, de PMT. Wel komt volgens respondenten de combinatie voor dat eerst enkele losse PMT-kenmerken worden afgelopen, om vervolgens een speekseltest af te nemen.

Bloedafname

Voeren de betrokken actoren de stappen uit zoals afgesproken? Wat loopt goed en minder goed?

Bij een vermoeden van drugsgebruik vraagt of beveelt de politie medewerking aan een bloedproef. Binnen 90 minuten dient bloed te zijn afgenomen. Het overbrengen van verdachten naar het bureau en het afnemen van bloed verloopt over het algemeen zonder problemen en als bedoeld, met uitzondering van het behalen van de 90 minuten-termijn (zie hieronder). De bloedafname gebeurde altijd door artsen. De wet faciliteert ook de mogelijkheid bloed door verpleegkundigen te laten afnemen. Dit gebeurt in de praktijk (nog) niet.

Hoe vaak is op verzoek van de politie afgenomen bloed voor onderzoek op drugsgebruik aan het NFI gestuurd?

Er zijn verschillende bronnen waarmee het aantal aanvragen kan worden becijferd en die hetzelfde beeld schetsen. Volgens NFI cijfers zijn in 2018 circa 5.000 bloedonderzoeken gedaan op aanvraag van de politie. Op basis van dossieronderzoek van politieregistraties is in dit jaar naar schatting 5.000 keer bloed afgenomen voor onderzoek op drugsgebruik en aan het NFI gestuurd (betrouwbaarheidsmarges in acht genomen).

Hoe vaak is het bloed wel/niet afgenomen binnen de wettelijk gestelde termijn?

In de meeste gevallen zijn de artsen binnen 90 minuten aanwezig en in staat het bloed af te nemen (85% volgens de enquête onder politiemedewerkers). Deze termijn wordt met name bij lange aanrijtiden van artsen niet gehaald. Bij het OM is er onduidelijkheid over in hoeverre de 90 minuten-termijn een fatale termijn is en vrijspraak zou moeten volgen bij het overtreden van deze termijn.

Bloedonderzoek

Voeren de betrokken actoren de stappen uit zoals afgesproken? Wat loopt goed en minder goed?

Het NFI of een ander geaccrediteerd laboratorium voert bloedonderzoek uit om vast te stellen in welke mate de aangewezen drugs in het bloed aanwezig zijn. Dit gebeurt zoals voorgeschreven door de wet. Aanvankelijk was de bedoeling dat het NFI als enige laboratorium bloedonderzoek uitvoerde. Het aantal bloedaanvragen bleek echter groter dan verwacht. Dit leverde eind 2017 en begin 2018 capaciteitsproblemen op: het NFI kon het aantal bloedonderzoek-aanvragen niet aan en dit leidde tot achterstanden. Om dit probleem het hoofd te bieden is tijdelijk met de politie afgesproken terughoudend te zijn met de inzet van speekseltesters en het aanvragen van bloedonderzoek, en is extra capaciteit gezocht bij externe laboratoria. De wet bood mogelijkheden tot het uitzetten van bloedonderzoek bij externe laboratoria, mits deze voldoen aan de gestelde kwaliteitseisen en werkwijzen. Hierop is een aanbesteding in gang gezet en heeft een selectie van laboratoria plaatsgevonden. Vanaf april 2018 voert naast het NFI ook een Duits laboratorium bloedonderzoek uit. Het werkproces is hierop aangepast: het NFI stuurt een selectie van enkelvoudige bloedonderzoeken (onderzoek naar één drug) door naar het Duitse laboratorium dat bloedonderzoeken uitvoert.

De wet stelt verder dat het laboratorium binnen 14 dagen onderzoek moet verrichten. In het begin werd deze termijn als gevolg van capaciteitsproblemen bij het NFI niet gehaald. Eind 2018 verloopt dit beter door meer inzet van laboratorium-capaciteit, maar nog steeds blijkt het lastig de termijn te behalen bij uitgebreid onderzoek (naar twee of meer drugs).

Op welke manier is het bloedmonster in het bloedblok naar het NFI gestuurd

Bloedmonsters worden anno 2018 niet gekoeld in bloedblokken naar het NFI gestuurd. Eventueel transport van bloedblokken van het NFI naar het laboratorium in Duitsland verloopt op droogijs.

De bloedmonsters zijn vergezeld van aanvraagformulieren van de politie. In sommige gevallen zijn aanvragen onvolledig, waardoor NFI extra werk moet doen of vraagt om aanvulling. Dit kost tijd en capaciteit. (Voor een verdere uitwerking en de eisen die dienen te worden gesteld aan de opslag en transport van bloedmonsters verwijzen we naar paragraaf 0.5).

Welke waarden heeft het bloedonderzoek opgeleverd? Welke drugs (of combinaties van drugs, of van drugs en alcohol) waren in het spel?

De uitkomsten van de aangevraagde bloedonderzoeken zijn merendeels positief. Om te bepalen in hoeverre de uitkomsten van het bloedonderzoek positief zijn, zijn verschillende bronnen geraadpleegd. Op basis van onderzoek van politiedossiers lijkt dit het geval in 74% (betrouwbaarheidsmarges in acht genomen⁴). Dat betekent dat van (minimaal) één van de aangewezen drugs meer dan de volgens de grenswaarde toegestane concentratie in het bloedmonster is aangetroffen. Het NFI schat dat circa 90% van de bloedonderzoeken resulteert in een positieve uitkomst.

Op basis van dit onderzoek kan geen overzicht worden gegeven van de waarden die het bloedonderzoek oplevert. Aan de hand van OM-gegevens krijgen we een indruk van welke drugs in het spel zijn. In ruim de helft van de afgedane zaken (2018) bleek sprake te zijn van enkelvoudig drugsgebruik, in de andere helft was er sprake van combinatiegebruik. De combinatie van meerdere soorten drugs kwam vaker voor dan de combinatie van drugs met alcohol (5:1). De meest aangetroffen stoffen zijn: THC, amfetamines en cocaïne.

Stemden de uitkomsten van het bloedonderzoek overeen met die van de speekseltester?

Eerder concludeerden we dat de uitkomsten van de aangevraagde bloedonderzoeken merendeels positief zijn (90% naar schatting van het NFI; 74% op basis van onderzoek van politiedossiers, betrouwbaarheidsmarges in acht genomen). Dat impliceert dat in die gevallen de uitkomsten van de speekseltesters of de PMT die aan de bloedafname vooraf gingen, overeenkwamen met de uitkomsten van het bloedonderzoek. Merk op dat er verval optreedt tussen het moment van toepassing van de speekseltester of PMT en bloedafname en het moment van bloedonderzoek (zie paragraaf 0.5), dat een eventuele discrepantie van de uitkomsten mede kan verklaren.

Tegenonderzoek

Voeren de betrokken actoren de stappen uit zoals afgesproken? Wat loopt goed en minder goed?

De verdachte heeft volgens de wet recht op tegenonderzoek. In de beginfase van de implementatie verzuimde de politie soms het recht op tegenonderzoek te melden. Dit gebeurt nu wel en wordt ook vastgelegd in het proces verbaal en in de brief van de politie waarin de verdachte de uitslag van zijn/haar drugsonderzoek krijgt. Het laboratorium dat het eerste onderzoek verricht, stuurt de extra bloedbuis naar het laboratorium naar keuze van de verdachte alwaar tegenonderzoek wordt verricht, conform afspraak.

⁴ Uitgaande van een 95% betrouwbaarheidsinterval en het aantal dossiers waarin de uitslag van bloedonderzoek bekend is (73), ligt het daadwerkelijke percentage naar schatting tussen de 64% en 84%.

Hoe vaak is tegenonderzoek uitgevoerd? Wat was de uitkomst daarvan? Stemde die overeen met de uitkomst van het NFI-onderzoek?

Er is nog weinig gebruik gemaakt van het recht op tegenonderzoek. Naar schatting van het NFI is in 2018 circa 15 keer tegenonderzoek aangevraagd. Aangezien de verdachte eigenaar is van de uitkomsten van tegenonderzoek en niet verplicht is de uitkomsten te delen, zijn uitkomsten onbekend (ook bij o.a. het OM).

5 Eisen voor opslag en transport van bloed

De hoofdvraag *welke eisen dienen aan opslag en transport van bloed, afgenomen in het kader van een drugstest, te worden gesteld opdat de afbraak in de hoeveelheden stoffen er niet toe leidt dat de uitslag onterecht beneden de grenswaarden van de bovengenoemde stoffen komt te liggen*, beantwoorden we aan de hand van onderstaande onderzoeksvragen.

Wat is de invloed van externe omstandigheden op de kwaliteit van het bloedmonster?

De kwaliteit van het bloedmonster wordt bepaald door de stabiliteit: de mate waarin concentraties van drugs in bloed aanwezig blijven en niet worden afgebroken (vervallen) in andere stoffen. Voor het aantonen van concentraties boven de gestelde grenswaarden is immers een bepaalde hoeveelheid drug nodig. De meest bepalende factor voor stabiliteit is temperatuur, in dit geval tijdens de opslag en transport van bloedmonsters door de politie. (Op het laboratorium aangekomen wordt het bloedmonster ingevroren (< -20 C)). De juiste vereisten voor de opslag en transport van afgenomen bloedbuizen dienen te worden gebaseerd op de meest instabiele drug. Cocaine en THC bij een lage concentratie zijn in dat geval de meest instabiele drugs met maximaal 1 dag stabiliteit, wat betekent dat de concentratie van de drug in 1 dag met maximaal 15% vermindert in bloedbuizen bij kamertemperatuur. Deze termijn is langer bij gekoelde opslag en transport.

Op basis van de huidige kennis kan worden gesteld dat het bloedmonster zo spoedig mogelijk na afname (inclusief contramonster) gekoeld in de koelkast of bevroren dient te worden bewaard en getransporteerd. Er is echter geen consensus over de bewaar- en transporttemperatuur. Er is geen specifieke data beschikbaar waarbij de stabiliteit van de drugs bij de verschillende mogelijke bewaarcondities gevalideerd is. Om sluitende uitspraken te doen is verder onderzoek nodig.

Eind 2018 heeft de politie voorzieningen getroffen om bloed op de bureaus na afname bevroren te gaan bewaren en gekoeld te laten vervoeren (en wel vanaf voorjaar 2019).

6 Benodigde informatie voor evaluatie van de wet

De hoofdvraag *welke informatie is voor de evaluatie van de wet over vijf jaar nodig en wordt deze informatie in de huidige praktijk verzameld en opgeslagen* beantwoorden we aan de hand van onderstaande onderzoeksvragen.

Welke gegevens zijn nodig in verband met de evaluatie van de wet over vijf jaar? Worden deze gegevens verzameld? Worden deze gegevens opgeslagen? Hoe lang worden deze gegevens bewaard?

Binnen de evaluatie van de wet over vijf jaar dient vastgesteld te worden welke veranderingen optreden na de implementatie van de nieuwe wet. Op basis van een beleidslogica (zie paragraaf 0.1; Abraham en Nauta, 2017) zijn de mogelijk verwachte veranderingen aangewezen voor de verschillende onderdelen van de wet. Voor deze mogelijk te verwachten veranderingen is nagegaan welke gegevens beschikbaar zijn. De uitkomsten zijn weergegeven in onderstaande tabel.

Tabel 0.1. Samenvatting registraties per verandering na wetswijziging, geordend naar beschikbaarheid en bewaartermijn

Verandering na wetswijziging	Bron	Score beschikbaarheid	Score bewaartermijn
(Vaker) een <u>bloedafname</u> i.v.m. verdenking overtreden verbod gebruik drugs in verkeer	Overzicht registraties NFI/laboratoria en dossieronderzoek politie	+	+
Vaker <u>boete</u> als gevolg van rijden onder invloed van drugs (art 8 lid 5)	Registraties OM	+	+
Vaker <u>vervolgning</u> als gevolg van het rijden onder invloed van drugs (art 8 lid 5)	Registraties OM	+	+
Vaker <u>strafoplegging</u> door rechter vanwege overtreden verbod drugsgebruik in verkeer (art 8 lid 5)	Registraties OM	+	+
Vaker opdracht voor <u>tegenonderzoek</u>	Dossieronderzoek NFI/laboratoria	+/-	+
Vaker <u>proces verbaal</u> vanwege verdenking gebruik drugs in het verkeer	Registraties politie i.c.m. dossieronderzoek politie	+/-	+
(Vaker) positieve uitkomst van deze <u>bloedafname</u>	Registraties NFI/laboratoria, dossieronderzoek NFI/laboratoria	+/-	-
(Vaker) positieve uitkomst van deze <u>speekseltest</u>	Dossieronderzoek politie en dossieronderzoek NFI/laboratoria	+/-	-
(Vaker) positieve uitkomst van deze <u>psychomotorisch test</u>	Dossieronderzoek politie en dossieronderzoek NFI/laboratoria	+/-	-
(Vaker) inzet <u>speekseltest</u> i.v.m. verdenking overtreden verbod gebruik drugs in verkeer	-	-	n.v.t.
(Vaker) inzet <u>psychomotorisch test</u> i.v.m. verdenking overtreden verbod gebruik drugs in verkeer	-	-	n.v.t.
Betere <u>beoordeling</u> opsporingsambtenaar over gemak en betrouwbaarheid opsporen	-	-	n.v.t.

⁵ + Gevraagde informatie is beschikbaar en 'eenvoudig' te leveren; +/- Gevraagde informatie is beschikbaar maar niet volledig. Er is bijvoorbeeld sprake van een te korte bewaartermijn (niet alle informatie wordt vijf jaar of langer bewaard), een mogelijke vertekening omdat niet alle gevraagde zaken sluitend kunnen worden geselecteerd, en/of er is sprake van schatting omdat met een steekproef moet worden gewerkt; - Gevraagde informatie is niet beschikbaar.

⁶ + Gevraagde informatie heeft een bewaartermijn van 5 jaar of langer; - Gevraagde informatie heeft een bewaartermijn korter dan 5 jaar.

Is op basis van deze informatie een evaluatie van de wet over vijf jaren haalbaar? Zo niet, wat is nodig zodat de evaluatie wel mogelijk is?

Als een evaluatie dient te worden uitgevoerd op die onderdelen van de wet die zijn vastgesteld in de eerder opgestelde hierboven genoemde beleidslogica, dient een aantal gegevens aanvullend te worden geregistreerd. Het betreft gegevens om inzicht te krijgen in de aantallen bloedanalyses en het aantal positieve uitslagen (en tegenonderzoeken). Ook dienen er afspraken te worden gemaakt over de momenten/frequentie waarop gegevens dienen te worden geleverd en de bewaartermijn van gegevens bij het NFI en andere aangewezen geaccrediteerde laboratoria. Daar waar het gaat om geaggregeerde gegevens zijn deze overigens niet gebonden aan bewaartermijnen. Met de laboratoria zijn (eind 2018) afspraken gemaakt over bij te houden gegevens. Tot slot is het naast het raadplegen van registraties voor een evaluatie ook nodig het oor te luisteren te leggen bij de ketenpartners zelf, door het houden van interviews en een enquête.

7 Conclusies

In dit onderzoek is gekeken naar de opsporing en de vervolging van het overtreden van het verbod van verkeersdeelname onder invloed van drugs. De resultaten laten zien dat betrokken politiemedewerkers de nieuwe werkwijze een vooruitgang vinden ten opzichte van vóór de wetswijziging. Vergeleken met voorheen is de opsporing van het overtreden van het verbod vereenvoudigd en verbeterd, vooral dankzij de introductie van de speekseltester. Het aantal politieregistraties van Rijden onder invloed van drugs/medicijnen (D20), bedraagt in 2018 bijna 6.000, bijna vijf keer zo veel als voor de wetswijziging.

Het lijkt er op dat de speekseltesters en PMT redelijk valide instrumenten zijn om mogelijke drugsgebruikers te selecteren, blijkens de overwegend (maar niet alleen) positieve resultaten van de bloedanalyses na afname speekseltest en PMT. Er zijn voor deze nieuwe werkwijze ruim 5.000 bloedanalyses gedaan in 2018 (tegen circa 1.000 voor de wetswijziging).

Vooralsnog lijkt het nieuwe werkproces op basis van bovenstaande veelbelovend. Het is echter wel zaak dat handhaving en opsporing van drugs in het verkeer voldoende prioriteit krijgen en het nieuwe werkproces wordt ingezet. De implementatie is immers nog niet volledig: nog niet alle eenheden en betrokken medewerkers werken conform de nieuwe werkafspraken en er zijn verbeteringen nodig bij de uitvoering. De politie geeft in aanvulling daarop aan dat implementatie na 1 januari 2019 ondertussen bijna volledig is. Ook is de procedure gedurende de eerste 1,5 jaar vanaf de wetswijziging verschillende keren aangepast en verbeterd, zodat anno 2018 geen sprake is van een uitgekristalliseerde uitvoeringspraktijk. Verder dient een aantal fundamentele vragen te worden beantwoord, zoals de juridische consequenties van de overschrijding van de 90 minuten-grens. Hierover zal jurisprudentie meer duidelijkheid geven (en is dit door het OM kenbaar gemaakt aan de wetgevingsjurist van JenV).

Daarnaast bevestigt het onderzoek dat de condities zoals die vanaf voorjaar 2019 gaan gelden rondom opslag en transport van bloed door de politie, conform de huidige kennis zijn.

Tot slot laat het onderzoek zien dat bij de wetsevaluatie over vijf jaar op basis van de huidige beschikbare gegevens niet alle, tijdens het uiteenzetten van een beleidslogica vooraf aangewezen, verwachte effecten van de wet kunnen worden onderzocht. Als een volledige evaluatie dient plaats te vinden is aanvullende informatie nodig.

8 Vervolg

Op basis van dit onderzoek is inzicht verkregen in de situatie tot eind 2018. Omdat in maart 2019 is voorzien in een aantal wijzigingen in het werkproces bij de politie rondom opslag en transport van drugs, de implementatie bij de politie conform planning wordt voortgezet tot 1 juli 2019, en vanaf 1 januari 2020 nieuwe laboratoria bloedanalyses gaan verrichten en het NFI een andere rol krijgt (verricht alleen aanvullende bloedanalyses en bloedanalyses voor de landelijke eenheid en KMAR), is het zinvol een verkorte procesevaluatie uit te laten voeren voorafgaand aan de evaluatie vijf jaar na de wetswijziging. Een eventueel prevalentieonderzoek naar rijden onder invloed van drugs kan worden uitgevoerd om ook de maatschappelijke effecten van de wet te meten.

DSP-groep BV
Van Diemenstraat 410
1013 CR Amsterdam
+31 (0)20 625 75 37

dsp@dsp-groep.nl
KvK 33176766
www.dsp-groep.nl

DSP-groep is een onafhankelijk bureau voor onderzoek, advies en management, gevestigd aan de IJ-oeveren in Amsterdam. Sinds de oprichting van het bureau in 1984 werken wij veelvuldig in opdracht van de overheid (ministeries, provincies en gemeenten), maar ook voor maatschappelijke organisaties op landelijk, regionaal of lokaal niveau. Het bureau bestaat uit 40 medewerkers en een groot aantal freelancers.

Dienstverlening

Onze inzet is vooral gericht op het ondersteunen van opdrachtgevers bij het aanpakken van complexe beleidsvraagstukken binnen de samenleving. We richten ons daarbij met name op de sociale, ruimtelijke of bestuurlijke kanten van zo'n vraagstuk. In dit kader kunnen we bijvoorbeeld een onderzoek doen, een registratie- of monitorsysteem ontwikkelen, een advies uitbrengen, een beleidsvisie voorbereiden, een plan toetsen of (tijdelijk) het management van een project of organisatie voeren.

Expertise

Onze focus richt zich met name op de sociale, ruimtelijke of bestuurlijke kanten van een vraagstuk. Wij hebben o.a. expertise op het gebied van transitie in het sociaal domein, kwetsbare groepen in de samenleving, openbare orde & veiligheid, wonen, jeugd, sport & cultuur.

Meer weten?

Neem vrijblijvend contact met ons op voor meer informatie of om een afspraak te maken. Bezoek onze website www.dsp-groep.nl voor onze projecten, publicaties en opdrachtgevers.